

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΕΝ ΤΩ ΜΩΡΕΑΙ*

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ τοῦ Ναυαρίνου, δὲν θὰ ἤρκει μόνη νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ τοῦ Ἰμπραήμ. Μὲ τὸν Ἰμπραήμ δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὸν Κιουταχῆ εἰς τὴν Ἀττικὴν πολὺ ἀμφίβολον ἂν τὰ στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Τσώρτς, τοῦ Τζαβέλλα καὶ τοῦ Χατζη-χρήστου, καθὼς καὶ τὸ ναυτικὸν τοῦ Μιαούλη, θὰ κατάρθουν ν' ἀναχτήσουν τόσον ταχέως τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Δὲν θὰ εἶπη κανεὶς ὑπερβολὴν ἂν ἰσχυρισθῇ ὅτι Κάρολος ὁ δέκατος καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Μαϊζῶν ἔσωσαν τὴν ἐλληνικὴν

ἐλευθερίαν. Θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπογραφῶσι χίλια δυὸ πρωτόκολλα καὶ τὰ φρούρια τοῦ Μωρέως νὰ μένωσι πάντοτε εἰς τὰς χεῖρας τῶν Αἰγυπτίων τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Γάλλων εἰς Μωρέαν δίκαιον εἶναι ν' ἀποδίδηται μεγαλειτέρα καὶ πως σημασία ἀπὸ ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ἤρξασθῃσαν οἱ ἰστο-

ΣΗΜ.—Μετὰ χαρᾶς συγκαταλέγομεν τὸ πρῶτον ἤδη, μεταξὺ τῶν συνεργατῶν τοῦ Ἡμερολογίου καὶ τὸν εὐπαίδευτον ἡμῶν φίλον κ. Κ. Ν. Ράδον, ἄλλοτε διευθυντὴν τῶν «Συλλόγων Βουκουρεστίου» καὶ τῆς «Πρωΐας», παραθέτοντες καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ἀρχὴν τῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔργῳ εἰκονογραφίσεως τῶν συνεργατῶν. Ὁ κ. Ράδος εἶνε γνωστὸς εἰς τε τὸν δημοσιογραφικὸν καὶ φιλολογικὸν παρ' ἡμῖν κόσμον. Κάτοχος πολλῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων, ἐντριβῆς τῆς τε ἀρχαίας καὶ νεωτέρας φιλολογίας, δεξιὸς δὲ χειριστὴς τοῦ

ρικοί τοῦ μεγάλου ἀγῶνος μας, καί ἐντελῶς ἄδικον δὲν εἶχον αἱ γαλλικαὶ ἐτημερίδες ὅταν παρεπονέθησαν ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ φιλελληνισμοῦ δὲν τοὺς ἐδώκαμεν τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτοὺς θέσιν. Ὁφείλομεν ὄντως εἰς αὐτοὺς πολλὰς πραγματικὰς εὐεργεσίας. Ὁ Κάρολος ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Σατωβριὰν ὑπῆρξεν ὁ καλὸς θεὸς μας. Μᾶς ἐγέμισε χρήματα, —κατὰ μῆνα κατέβαλλεν εἰς τὸν Καποδίστριαν — καὶ πολεμοφόδια, μᾶς ἔστειλεν ἀξιωματικούς διὰ νὰ ὀργανώσουν ὅλας τὰς ὑπηρεσίας μας. Οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ ἐχάραξαν τὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐδημοσίευσαν διτομον τῶν πλουτοφόρων τῆς δυνάμεων μελέτην. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται ἀπὸ ἐδίωξαν τοὺς Ἀραβὰς ἀνφοκοδόμησαν καὶ συνεπλήρωσαν τὰ φρούριά μας, τὰ ὤπλισαν καὶ ἐχάραξαν πόλεις καὶ δρόμους. Ἐν ἔτος διαμονῆς των ἀνέστησε τὰς Πάτρας, ὅπως ἡ κατοχὴ τὸν Πειραιᾶ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὴν Πελοπόννησον κατέβησαν ὡς φίλοι καὶ σωτῆρες. Δὲν ἦσαν περισσότεροι τῶν δέκα πέντε χιλιάδων, ἀλλ' ἄνευ ὑπερβολῆς ἤξιζαν σαράντα. Ἦσαν τὸ ἄνθος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ εἶχαν ἐπὶ κεφαλῆς ἓνα ἀπὸ τοὺς τότε καλλιτέρους στρατηγούς τοῦ κόσμου. Ὁ μαρκήσιος καὶ γερουσιαστὴς Μαιζὼν ἐθαυμάζετο ἀπὸ ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἦτο νέος ἀκόμη, ὠραῖος, περίφημος τακτικὸς καὶ ἀκράτητο παλληκάρι. Εἶδε τὰς μεγαλειτέρας μάχας τῆς ἱστορίας, τὰς μάχας τοῦ Ναπολέοντος. Ἐδόθησαν δὲ εἰς αὐτὸν καὶ ἀντάξιοί του βοηθοί. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου ὁ Δυρριέ, ὑποστράτηγοι ὁ Σνέι-δερ, ὁ Ἰγκονέ, ὁ Σεβαστιάν, καὶ ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ ὁ Λαχίτ, — ὁ Λαχίτ, ὁ ἐπινοητὴς τοῦ ραβδωτοῦ πυροβόλου. Τὸ πεζικὸν ἀνῆρχετο εἰς δεκατέσσερας χιλιάδας ἀκριβῶς λόγχας, τὸ ἱππικὸν εἰς χιλίους πεντακοσίους ἵππους καὶ τὸ πυροβολικὸν δὲν ὑπερέβαινε τὰ τεσσαράκοντα πυροβόλα ἐν ὅλῳ, μὲ τὰ βαρέα. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ Ὡδοῶ συνωδεύετο ἀπὸ μερικοὺς λόχους σκαπανέων. Αὐτὸς ἦτον ὅλος ὁ στρατὸς ὅστις ἐστάλη κατὰ τοῦ Ἰμπραήμ, ἀλλὰ τί στρατός! Μᾶς ἤρκει τόσος νὰ τρέψωμεν εἰς φυγὴν δέκα Ἐγιοῦπ, ἀλλὰ ὁμοίως ὠργανωμένος, ὁμοίως ἡττημένος, μὲ τοιαύτην διοίκησιν, μὲ τοιαύτην ἐπιμελή-τειαν, μὲ τοιοῦτους ἐπιτελεῖς. Ἐδῶ ἐφαρμόζεται τὸ «Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολὺ», διὰ χώρας μάλιστα ὅπου αἱ

καλάμου, ἐγράψε πάμπολλα ἄρθρα ὡς δημοσιογράφος ἐνταυθὰ τε καὶ ἐν Ρουμανίᾳ περὶ πολλῶν σπουδαίων θεμάτων, πρὸς δὲ ἐπιλοπόννησε περι-σπούδαστον περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης μελέτην, σειρὰν πραγματειῶν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἱστορίας, καὶ ἄλλας ἀξιολόγους διατριβάς. Ὁ κ. Ῥάδος εἶναι καὶ ὁ ἐν ἔτει 1891 ὁδηγῆσας τοὺς Ἑλλη-νας φοιτητὰς εἰς τὸ ἐν Γιουργέβω Συνέδριον.

διὰ θαλάσσης ἐκστρατεῖται φαίνονται προωρισμένοι νὰ λύωσι διὰ κεραυνόβωλον χτυπημάτων τὰ πολεμικὰ ζητήματα.

Τὸ σῶμα τῆς ἐκστρατείας ταχύτοτα συνεκεντρώθη εἰς Τουλών καὶ εἰς τὰς 16 Αὐγούστου τοῦ 1828 τὸ πλεῖστον αὐτοῦ ἀνεχώρει ὑπὸ τὴν συνοδείαν τοῦ πλοίου τῆς γραμμῆς « Ἡ πόλις τῆς Μασσαλίας » καὶ τῶν φρεγατῶν « Ἀμφιτρίτης », « Κυβέλης », καὶ « Ἐνυοῦς ». Ἀρχηγὸς τῆς παραπομπῆς ταύτης ἦτο ὁ πλοίαρχος Κυβιλλιέ, μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐξέπλευτε καὶ ἡ δευτέρα συνοδία παραπεμπομένη ὑπὸ τῶν φρεγατῶν « Ἰφιγενείας » καὶ « Ἀρμόδος » καὶ τοῦ δικρότου « Δυκέν ». Μόλις ὁ στρατηγὸς Μαιζὼν ἐπέβη τῆς « Πόλεως τῆς Μασσαλίας » καὶ εἰς τὸ σῆμα τοῦ μοιράρχου Κυβιλλιέ ἐξήκοντα πλοῖα ὑπὸ τὸν χρότον τῶν τηλεβόλων καὶ τὰς ἀτελευτήτους ἐπευφημίας ναυτῶν καὶ στρατιωτῶν ἐξῆλθον τοῦ λιμένος. Μετὰ δώδεκα ἡμερῶν πλοῦν νέαι ἐπευφημίαι τῆς στρατιᾶς ἐχαιρέτισαν τὴν ἐμφάνισιν τῶν πρώτων κορυφῶν τῆς Πελοποννήσου, μετ' ὀλίγον δὲ ὁ ναύαρχος Δερινύ, μαῦρος ἀκόμη ἀπὸ τὴν πυρίτιδα τοῦ Ναυαρίνου, συνήντα ἐν μέσῃ θαλάσῃ τὸν Μαιζὼν φρίσσοντα ἐξ ἀνυπομονησίας καὶ πολεμικῆς ὁρμῆς. « Ποῦ εὐρίσκονται αἱ διαπραγματεύσεις σας μετὰ τοῦ Ἰμπραήμ ; Θὰ τὸν προσβάλω αὐτοστιγμὴ ἂν δὲν ἀρχίσῃ τὴν ἐκκένωσιν ». Τὴν 29 Αὐγούστου εἰσέπλεεν εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον καὶ ἐξετέλει τὴν ἀπόβασιν οὐχὶ μακρὰν τοῦ Παμίσου καὶ ἔστηνε τὸ στρατηγεῖόν του εἰς Πεταλίδι. Ἡ δευτέρα συνοδία ὑπέφερε τρικυμίαν καὶ ὑπέστη ἀβάριας, τὸ βρίκιον μάλιστα « Σοφία » ἔγεινε θρύμματα ἐπὶ τῶν μεσσηνιακῶν ἁκτῶν. Στρατιῶται καὶ ναῦται ἐσώθησαν, ἐπνίγησαν ὅμως ἀρχετοὶ ἵπποι τοῦ 3ου συντάγματος τῶν ἀκροβολιστῶν. Ἀπὸ τῶν ἐπάλλξεων τῆς Μεθώνης καὶ τῆς Κορώνης περίφοβοι οἱ Τοῦρκοι καὶ Αἰγύπτιοι παρηκολούθουν τὰς κινήσεις τῶν γαλλικῶν σκαφῶν. Κατὰ τὰ μετοξὺ Ρωσσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας συμπεφωνημένα ἅμα τῇ ἀποβάσει τοῦ Μαιζὼν ὁ Ἰμπραήμ ὤφειλε νὰ καταλίπῃ τὴν Πελοπόννησον, εὐθὺς δὲ μετὰ τὰ ἀραβικὰ στρατεύματα ἔπρεπε νὰ ἀπέλθωσι καὶ οἱ Γάλλοι. Ἀλλ' ὁ Ἰμπραήμ δὲν ἦτο παρὼν, ὁ δὲ κεχαγιά-μπεης αὐτοῦ προσεποιεῖτο τὸν ἀσθενῆ ἐν Μεθώνῃ. Τοῦτο ἐχρειάζετο εἰς τὸν Μαιζὼν διὰ νὰ γράψῃ παρευθὺς εἰς τοὺς ναυάρχους « μὴ τὸν παρακαλεῖτε καὶ πολὺ. Θὰ τοῦ βγάλω γρήγορα κάθε γοῦστο νὰ μένῃ εἰς τὸν Μωρέαν ». Τὴν πρωτὴν τῆς 6 Σεπτεμβρίου διέταξε τὸν ὑποστράτηγον Ἰγκονὲ νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ Ναυαρίνου, τὸν στρατηγὸν Δυρριέ, ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου, κατὰ τῆς Μεθώνης, καὶ τὸν Σεβαστιάνι κατὰ τῆς Κορώνης. Τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα εἶχον ἤδη ἀρχίσῃ νὰ ἐπιβιβάζωνται, διέκοψαν ὅμως παρευθὺς τὴν ὑ-

ποχώρησιν μαθόντα τὴν προέλασιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τότε παρενέβησαν εὐθὺς οἱ ναύαρχοι, ὁ γάλλος Δερινῦ καὶ ὁ ἄγγλος σὶρ Πουλτένεϋ Μάλκολμ, ὅστις εἶχε πρὸ ὀλίγου ἀντικαταστήσῃ τὸν δαφνοστεφῆ Κόδριγκτων, ὁ δὲ Μαιζὼν διέταξεν ἄλλ, ἐξηγῶν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἀμέσου ἐπιθέσεως, καὶ ὅτι ὁ Ἰμπραήμ μὲ τὴν γνωστὴν κακὴν του πίστιν οὐδὲν ἄλλο ζητεῖ ἢ νὰ κερδίσῃ χρόνον. «Δὲν μ' ἀρέσει νὰ κάμουν τὸν μεγάλον οἱ Τοῦρκοι. Κρῖμα νὰ μὴ μ' ἀφήνουν ν' ἀποδείξω εἰς τὸν Ἰμπραήμ ὅτι ἔχει ἄδικον νὰ λέγῃ ὅτι δὲν μὲ φοβεῖται· θὰ τὸν ἔστελνα εἰς τὴν Αἴ-γυπτον μικρότερον παρ' ὅ,τι εἶναι». Ἡ ἐπιτίθασις ἐν τούτοις ἐπα-νελήφθη καὶ μέχρι τῆς 27 Σεπτεμβρίου εἴκοσι περίπου χιλιάδες αἰγυπτίων εὐρίσκοντο ἐπὶ τῶν πλοίων, ἄλλ' εἰς ποίαν κατάστα-σιν; Δεκατιζόμενοι ὁλονὲν ἀπὸ τὰς δυσεντερίας, τοὺς πυρετοὺς καὶ τὴν ὀφθαλμίαν. Εἰς ποίαν ὅμως κατάστασιν ἄφιναν καὶ τὴν Πελοπόννησον! Ἐρεῖπα ἐπὶ ἐρειπίων. Ἐνα σπῆτι δὲν εἶχε ἀπο-μείνῃ ὄρθιον· ὥχροί, πάσχοντες καὶ πεινῶντες οἱ ἄνθρωποι εἶχαν καταφύγη ὑπὸ ἀθλίας σκηνάς· τὰ δένδρα ἂν δὲν ἦσαν κομμένα, ἦσαν καμμένα καὶ οἱ ἄγροί ὅλοι εἶχον μείνῃ ἀκαλλιέργητοι.

Τελευταῖος ἐπεφάνη εἰς Ναυαρίνον αὐτὸς ὁ ἐρημωτὴς τῆς Πε-λοποννήσου ὁδηγῶν αὐτοπροσώπως ἐκ Μεθώνης ἐν σύνταγμα πε-ζικοῦ. Ἐβάδιζον ὑπὸ τὸν ἥχον τῶν τυμπάνων, αἱ λόγχαι ἔλαμ-πον ὑπὸ τὸν ἥλιον, καὶ τὸ ἐν γένει παράστημα δὲν ἔκαμε κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Γάλλους, οἵτινες ἤδη εἶχον φθάσῃ ἀπὸ τῆς 26 καὶ πρὸ ἀκόμῃ εἰς Ναυαρίνον ὅπου εὐρίσκετο καὶ ὁ γαλλικὸς στόλος μετὰ τινων ρωσικῶν καὶ ἀγγλικῶν πλοίων. Ἡ 1 Ὀκτω-βρίου εἶχεν ὀρισθῇ ὡς ἡμέρα ἐπιθεωρήσεως τοῦ πλείστου μέρους τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκστρατείας, εἶχε δὲ κορυφωθῇ ἡ περιέργεια καὶ ἡ ἀνυπομονησία τοῦ κόσμου διότι ἐλέγετο ὅτι θὰ παρίστατο καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύ-πτου. Πράγματι δὲ ὁ Ἰμπραήμ προσῆλθεν εἰς τὸ γαλλικὸν στρα-τόπεδον συνοδούμενος μόνον ὑπὸ τοῦ διερμηνέως του. Ὁ Μαιζὼν μαθὼν τοῦτο ἀπέστειλε παρευθὺς ἵππον προσκαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν. Ἡδὴ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐβάδιζαν ἐν πυκνῇ φάλαγγι παρὰ τὴν θάλασσαν, ἡ μεμαχρυσμένη ἡχώ τῆς πατρί-δος τοῦ Νέστορος ἐπανελάμβανε τοὺς παιᾶνας τῆς μουσικῆς τῶν γαλλικῶν συνταγμάτων καὶ τὰ στήθη τῶν πολεμιστῶν ἐγέμιζον ἐν-θουσιασμοῦ. Εἰς ἐν σημεῖον ἔστησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν, τότε δὲ ἀπὸ τοῦ ἄκρου δεξιοῦ κέρατος ἐπεφάνη ὁ ἀρειότολμος Μαιζὼν καλπάζων ἐπὶ θαυμασίου ἵππου ἐν μέσῳ λάμποντος ἐπιτελείου. Ἀφοῦ διέτρε-ξε τὰς γραμμάς καὶ ἐχαιρέτισεν ἀποκαλυφθεὶς τὸν λαὸν κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἔθιμα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, πρῶτον ἐξεκίνησε τροχάδην

πρὸς παρέλασιν ἐν σύνταγμα ἐρίππων ἀκροβολιστῶν. Τὸ κλασικὸν ἔδαφος ἐσειέτο ὑπὸ τὰς ὀπλὰς τῶν περιφήμων ἐκείνων ἰλῶν καὶ ἐκπληκτος ὁ Ἱμπραήμ ἐθεώρει τοὺς ἐπιτυχεῖς ἐλιγμούς αὐτῶν, ἂν καὶ ὡς Ἀνατολίτης ἔδειχνε ὅτι ἀπὸ τίποτε δὲν ξιππάζεται. Ὁ Μαιζὼν δικαίως ἔγραφεν εἰς Παρισίους «ἀξίζομεν ὅσον καὶ ἡ βασιλικὴ φρουρά». Ὅταν ὁ αἰγύπτιος πρίγκηψ τὸν συνεχάρη διὰ τοὺς ἐρίππους ἀκροβολιστάς, «αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτα, ἀπήντησεν. Πρέπει νὰ τοὺς ἰδῇτε εἰς τὸ πῦρ, νὰ ἐπιπίπτουν κατὰ τῶν πολεμίων μὲ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ τὴν αὐτὴν πειθαρχίαν καὶ μὲ ὁρμὴν τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἐμπόδιον δύναται νὰ χαλαρώσῃ».

Ἡ παράταξις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἶχε διεγείρῃ τὴν περιέργειαν καὶ τοῦ πλησίον ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Νικήτας ὁ Τουρκοφάγος, καίτοι ἀσθενὴς καὶ ἐξηντλημένος ἐκ τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἀγώνων, ἔφθασεν εἰς τὸ πεδίον τῆς παρατάξεως μετὰ τινων ἀξιωματικῶν του καθ' ἣν στιγμήν ὁ Μαιζὼν διέτρεχε μὲ τὸν Ἱμπραήμ τὰς γαλλικὰς γραμμάς. Ἦτο ἡ ἀντίθεσις τοῦ αἰγυπτίου στρατηλάτου. Ὑψηλὸς καὶ ἰσχνὸς ὅσῳ ἐκεῖνος ἦτο κοντὸς καὶ παχὺς ἐστήριζε τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τῶν ἐπαργύρων πιστολίων του ἐνῶ μὲ τὴν ἄλλην ἐκράτει τὴν πολυτελῆ θήκην τῆς κυρτῆς δαμασκηνῆς του σπάθης. Διασχίσας τὸ πλῆθος ἔστη παρατηρῶν τοὺς στρατηγούς οἵτινες ἐκύκλουν τὸν υἱὸν τοῦ Μεχμέτ. Οὗτος τὸν ἀντελήφθη καὶ τὸν προσέβλεψε μὲ χλευαστικὸν μειδίαμα καὶ ὕφος περιφρονητικόν, ὡσὰν νὰ ἔλεγε : «βλέπε τί τιμάς ! καὶ σὲ στρατηγὸν τῶν Ἑλλήνων πρὸς βοήθειαν τῶν ὁποίων ἔρχονται, σὲ λησμονοῦν εἰς μίαν ἄκρην διότι δὲν ἀξίζεις περισσότερον » Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Νικήτα ἤστραψαν καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ ἡ χεὶρ του ἔψαυσε τὴν λαβὴν τῆς σπάθης ἣτις ἐξέκαμε τὸ «ἀσκέρι τοῦ Δράμαλη». Μὰ ἐκρατήθη. Ἐκ τῶν στρατηγῶν ὁ Σνέϊδερ εἶδε καὶ ἐνόησεν. Ἐπήδησεν ἀμέσως ἀπὸ τὸ ἄλογο καὶ τὸν ἤρπασεν εἰς τὰς ἀγκάλας του. Προσηγόρευσε αὐτὸν διὰ χιλίων κολακευτικῶν λόγων. Διέταξε νὰ τοῦ φέρουν ἓνα ἵππον, ἀλλ' ὁ Νικήτας ἡρνήθη. Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ὁ Μαιζὼν ἔστειλε πρὸς αὐτὸν δύο στρατηγούς, ζητῶν συγγνώμην διότι δὲν τὸν εἶδε.

Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἡ ταξιαρχία τοῦ Σνέϊδερ, ἡ τελευταία ἀφικθεῖσα ἔπλευσεν ἐπὶ τὰς Πάτρας. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὸν ἀπόπλουον τοῦ Ἱμπραήμ, ὅστις ἐπανήρχετο τέλος εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετ' ἀπουσίαν τριῶν καὶ πλεόν ἐτῶν, τὰ φρούρια Μεθώνης, Κορώνης καὶ Ναυαρίνου προσεκλήθησαν νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ στρατηγὸς Ἰγχονὲ μετὰ τοῦ 16ου συντάγματος τῆς γραμμῆς καὶ ἀναλόγου πυροβολικοῦ καὶ μηχανικοῦ ἐπλησίασε τὸ φρούριον τοῦ Ναυαρίνου καὶ μετέβη μετὰ τοῦ ναύαρχου Δερινῦ πρὸς τὸν φρούραρχον

ὅστις ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἀσθενής. Ὁ Τοῦρκος ἤρχισε τὰς ὑπεκφυγὰς. Ὁ Ἴγκονέ ἐπανελθὼν πρὸς τὴν ταξιαρχίαν τοῦ ἔδωκε παρευθὺς τὸ σύνθημα τῆς προελάσεως. Ὁ συνταγματάρχης ὑποκόμης Λαχίτ, μὲν ἐγερθεὶς ἀπὸ βαρυτάτην ἀσθίνειαν, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πυρβολικοῦ, ὁ δὲ ἀντισυνταγματάρχης Ὡδοᾶ ἐνὸς ἀποσπάσματος μηχανικοῦ καὶ ὁ συνταγματάρχης Ἰζὼν τεσσάρων λόγων ἐπιλέκτων, οὓς ἠκολούθουν καὶ πλείστοι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Οἱ σκαπανεῖς κατέστησαν ταχέως διαβατὸν παλαιὸν τι ῥῆγμα δι' οὗ ὁ Ἴγκονέ ἀνελθὼν εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον μετὰ τοῦ προρρηθέντος σώματος τῆς προσβολῆς, χωρὶς ἀνίστασιν τινα τῆς φρουρᾶς, ἣν καὶ ἠχημαλώτισεν, ἐπιτρέψας εἰς αὐτὴν νὰ ἐπιβιθασθῇ δι' Αἴγυπτον. Συνέκειτο αὕτη ἐκ τοῦ 49ου Αἰγυπτιακοῦ καὶ τινων Τούρκων Πελοποννησίων. Εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων περικύβητον καὶ ἐξήκοντα πυροβόλα, ἔτοιμα εἰς πυροβόλησιν, 800,000 φυσιγγίων καὶ ἀποθήκῃ τροφῶν διὰ πολλοὺς μῆνας. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ἔφθασε καὶ ἡ διαταγὴ τοῦ Μαϊζὼν ν' ἀναπετασθῶσιν ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων αἱ σημαῖαι καὶ τῶν τριῶν ὁμοῦ συμμάχων Δυνάμεων. Τὰ ἀμυντικὰ ἔργα τοῦ φρουρίου δὲν εὕρισκοντο εἰς εὐάρεστον κατάστασιν, ἡ δὲ πόλις εἶχε καταστῆ σωρὸς ἐρείπων, ἐξ ὧν ἀνεπέμπετο ἀφόρητος δυσωδία. Αἱ πλείεσαι οἰκογένειαι δὲν εἶχον ὅπως προφυλαχθῶσι τοῦ καύσωνος τῆς ἡμέρας καὶ τῆς θανατηφόρου δρόσου τῶν νυκτῶν ἢ τὸ κοῖλον βράχου, οὗτινος ἡ μαύρη ἐκ τοῦ καπνοῦ ὁροφὴ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἠπείλει νὰ τὰς συντρίψῃ διὰ τῆς καταπτώσεώς της. Μηχανικοὶ καὶ πυροβοληταὶ ἀνέλαβον νὰ ἐπανορθώσωσι τὰ πάντα, νὰ ἰδρῶσωσι δὲ καὶ ὅ,τι ἦτο ἀπαρχαίτητον εἰς συντήρησιν τοῦ στρατεύματος. Μετ' οὐρίον ἀληθῶς τὰ πράγματα ἤρχισαν μεταβάλλοντα θῆναι.

Ἐνῷ δ' ἐξετελεῖτο ἡ κατάληψις τοῦ Ναυαρίνου ὁ ἀρχιστράτηγος ἀπέστελλε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου Δυρριέ ὅπως προσκαλέσῃ τὴν Μεθώνην νὰ καταβιβάσῃ τὴν ὀθωμανικὴν σημαίαν. Φρούραρχος ἦτο ὁ Χασσὰν πασσάς, τοὺς δ' ἐν αὐτῷ Αἰγυπτίους διώκει ὁ Ἀχμέτ-βέης. Καὶ οἱ δύο δὲν ἔλειψαν νὰ ἐπιδειξῶσι τὴν δυστροπίαν τῶν ἐν τῷ Ναυαρίνῳ. Τὸ 35ον τῆς γραμμῆς, ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ρυλλιέρ, καὶ ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα μηχανικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, καλυπτόμενα ὑπὸ φάραγγός τινος προέβησαν εἰς ἀπόστασιν βολῆς ἀπὸ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου μὲ τὴν πρόθεσιν ν' ἀνατινάξωσι τὰς πύλας αὐτοῦ, οὗτινος τὰ ἀμυντήρια εἶχον ὡς ἄριστα καὶ δὲν παρεῖχον τὰς εὐνοϊκὰς διὰ τὴν ἔφοδον ἀτελείας τῶν ἐν Ναυαρίνῳ. Πρὸς τῷ στρατῷ τῆς ξηρᾶς καὶ τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς, τὸ γαλλικὸν Βρεσλαυῖα ὑπὸ τοῦ πλοίαρχου

χον Μαγιάρ, καὶ τὸ ἀγγλικὸν Οὐλσλεϋ ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Μαίτλαν, προσπλεύσαντα ἐπλαγιοδετήθησαν ἑτοιμα πρὸς πυροβολήσιν. Ὁ στρατηγὸς Δυρριὲ ἐπεβίβασε τότε ἓνα λόχον ἀκροβολιστῶν εἰς τὰς λέμβους ἵνα μετ' ἀποσπάσματος ναυτῶν διαρρήξωσι τὴν πύλην τῆς θαλάσσης. Ἐτερος λόχος ἀναπτυχθεὶς εἰς ἀραιὰν τάξιν ἀπέναντι τῶν κανονοθυρίδων τῶν ἐχθρικῶν πυροβολείων ἴστατο ἑτοιμος νὰ βάλῃ κατὰ τῶν πυροβολητῶν ἐν ᾗ περιπτώσει οὗτοι ἤρχιζον τὸ πῦρ. Δύο λόχοι ἐπιλέκτων ἐτάχθησαν πρὸς τὴν γέφυραν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν πύλην τοῦ φρουρίου. Ὁ συνταγματάρχης Ρυλλιέρ ἴστατο πρὸ αὐτῶν μέλλων νὰ ὁδηγήσῃ τὴν προσβολήν, ἐνῷ τέσσαρες ἄλλοι λόχοι ἦσαν ἑτοιμοὶ πρὸς ὑποστήριξιν. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν, ἐδόθη τὸ σύνθημα. Λέμβοι καὶ σκαπανεῖς προχωροῦσι συγχρόνως, αἱ μὲν κατὰ τῆς ἐπιθαλασσίου πύλης, οἱ δὲ κατὰ τῆς πύλης τῆς ξηρᾶς καὶ ἄρχονται τῆς διαρρήξεως καὶ καταδαφίσεως ἐνώπιον τῆς ὀθωμανικῆς φρουρᾶς μὴ τολμώσης τὴν παραμικρὰν κίνησιν. Ἐξαίφνης ὁμως αὕτη ζητεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς διαπραγματεύσεις, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπεφαίνετο καὶ ὁ πανταχοῦ παρὼν γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, διάβροχος μέχρις ὅστων ἐκ θυέλλης ἦν ὑπέστη καθ' ὁδόν. Καλπάσας πρὸς τὴν πύλην τοῦ φρουρίου συνήντησε τὸν Χασὰν πασᾶ καταβάντα εἰς ἓν τῶν ἐξωτερικῶν προχωμάτων. Ὁ πασᾶς ἀνεγνώριζε μὲν τὸ ἀδύνατον τῆς ἀντιστάσεως, ἔλεγεν ὁμως ὅτι δὲν τοῦ ἐπετρέπετο νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον καὶ τέλος παρεκάλει ἐν περιπτώσει βιαίας καταλήψεως νὰ τύχῃ τῆς αὐτῆς με τοὺς ἐν Ναυαρίνῳ ἐπεικειάς. Ὁ Γάλλος στρατηγὸς διέταξε τότε νὰ διαρρήξωσι παρευθὺς τὴν πύλην τῆς ξηρᾶς, ἥδη δὲ ἀκροβολισταὶ καὶ ναῦται ἐβίβζον τὴν ἀπὸ θαλάσσης καὶ μετ' ἑλίκον οἱ πλοίαρχοι Μαγιάρ καὶ Μαίτλαν ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Μεθώνης ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ στρατεύματος. Τὸ ἀπόκτημα ὑπῆρξε σπουδαῖον. Ἡ Μεθώνη ἦτο ἰσχυρότατον φρούριον, μετὶ τείχῃ ὑψηλᾷ, εὐρυτάτῃ καὶ βαθυτάτῃ τάφρῳ, κεκαλυμμένους διαδρόμους, διπλοῦν περίβολον, πολεμοφόδια διὰ δύο, ὄχιμίαν πολιορκίαν, ἑκατὸν πυροβόλα μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ βαρέα πυροβόλα ἅπερ ἄλλοτε ποτὲ οἱ Τοῦρκοι ἐν μάχῃ κατὰ τοῦ ῥώσσου στρατηγοῦ Δολγορούκη εἶχον καταλάβῃ, ζωοτροφίας ἑξ καὶ πλέον μηνῶν καὶ χιλίους ἑκατὸν ἄνδρας φρουράν. Ἐν Μεθώνῃ ὑπῆρχε καὶ μέγαρον, φρούριον ἐντὸς φρουρίου, μετὰ τείχῃ του καὶ τὰς πύλας του, ἐν ᾧ κατώκησεν ἐπὶ μακρὸν ὁ Ἰμπραήμ, εἶτα δὲ καὶ ὁ Μαιζών.

Περὶ τὴν Κορώνην τὰ πράγματα ἐπῆραν ἄλλον δρόμον καὶ παρ' ὀλίγον νὰ χονδρήνουν ἐπικινδύνως. Ἡ φρουρὰ δὲν ἐφαίνετο διόλου

διατεθειμένη νὰ παραδοθῇ, ἐλιθοβόλητε δὲ δι' ὀγκωδῶν λίθων ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν τειχῶν τὰ προελάσαντα γαλλικὰ στρατεύματα. Ὑπὸ τούτων ἐπληγώθη ὁ λοχαγὸς Μπουτῶ καὶ τινες σκαπανεῖς. Τὰ στρατεύματα ἀγανακτήσαντα διὰ τὴν ὕβριν παρ' ὀλίγον παρέβαινον τὴν διαταγὴν νὰ μὴ πυροβολήσωσιν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Σεβαστιάνι ἐγκαίρως ἀπεμάχρυνεν αὐτὰ ἐκτὸς βολῆς ὅπλου. Τὸ πυροβολικὸν ἔμως ἔστη ἑτοιμον πρὸς πυροβόλησιν καὶ ἡ φρεγάτα Ἀμφιτρίτη ἀπὸ θαλάσσης. Βραδύτερον προσέπλευσαν καὶ τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς Βρεσλαύα καὶ Οὐλσλεϋ καὶ ἐμήνυσαν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ ἀποστείλωσιν ἀξιωματικὸν διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς πτώσεως τῆς Μεθώνης, ὅτι δὲ ἂν ἐντὸς τετάρτου ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ δὲν παραδώσωσι τὸ φρούριον, θέλουσι ταφῇ ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Ἡ Κορώνη ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς καὶ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον ἵνα ἐξέλθωσιν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θὰ προσήρχετο πρὸς κατάληψιν ὁ τακτικὸς ἑλληνικὸς στρατός. Ἀφθονα εὐρέθησαν καὶ ἐνταῦθα τὰ χρειώδη πρὸς μακρὰν ἀντίστασιν, ὀγδοήκοντα δὲ πυροβόλα καὶ ὄλμοι.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ὁ στρατηγὸς Σνέϊδερ μετὰ τῆς τρίτης ταξιαρχίας ἐπῆρχετο κατὰ τῶν Πατρῶν, βαρυνθεὶς τοὺς χρονισμοὺς τοῦ Χατζῆ-Ἀβδουλλάχ-πασσᾶ. Σχηματίσας τὰ τρία αὐτοῦ συντάγματα εἰς τρεῖς φάλαγγας, τάξας μεταξὺ αὐτῶν τὸ πυροβολικόν, προελαύνον διὰ βραχιόνων ἐμπρός, ἑτοιμον πρὸς πυροβόλησιν, ἐχώρησε κατὰ τῶν πολεμίων μὲ βῆμα ταχύ, οἷτινες ἀναιμωτεῖ κατέθηκαν τὰ ὅπλα. Δὲν ἔμεινε λοιπὸν τόρα ἄλλο ὄρθιον ἢ τὸ Ῥίον, ὅπερ παρέδωκε μὲν ὁ γενικὸς διοικητὴς Πατρῶν καὶ Ῥίου Χατζῆ Ἀβδουλλάχ, οἱ ἐν αὐτῷ ὅμως ἀγάδες στασιάσαντες διεκήρυξαν ὅτι προτιμῶσι νὰ ταφῶσιν ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ παρὰ νὰ τὸ παραδώσωσιν. Ὅλα τὰ μέτα τῆς διαλλαγῆς ἐξηντλήθησαν, ἀφοῦ δὲ οἱ πείσμονες ἀγάδες ἐπυροβόλησαν αὐτὸν τὸν Σνέϊδερ πλησιάζοντα μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του τὰ τεῖχη των, διέταξεν οὗτος τὴν ἐναρξιν τῶν ἔργων τῆς προσβολῆς, εἰδοποιήσας ἀμέσως εἰς Ναυαρίνον τὸν ἀρχιστράτηγον. Ὁ Μαϊζὼν μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ταχύτητος ὁ ἴδιος μὲν μετὰ τοῦ 46ου συντάγματος τῆς γραμμῆς, τοῦ μηχανικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ, ἐπιβαίνει τοῦ στόλου τοῦ Δερινῦ, δύο δὲ συντάγματα πεζικοῦ, τὸ 16ον καὶ 58ον, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἐφίππων πυροβολητῶν διατάσσει νὰ παρευρεθῶσι διὰ ξηρᾶς. Ἡ χαρὰ διέτρεξε τότε τὰς γραμμὰς τῆς γενναίας ταύτης στρατιᾶς, ἥτις μόνον πολέμιον δεχόμενον τὴν μάχην τὸν ἐλειογενῆ μόνον πυρετὸν εὕρισκε μέχρι τῆς ὥρας, σκληρῶς αὐτὴν δεκατίζοντα. Ἐντὸς τριάκοντα ἐξ ὥρῶν ἔφθασαν οἱ διὰ θαλάσσης, οἱ δὲ διὰ ξηρᾶς πορευόμενοι συνήντησαν μεγάλας

δυσκολίας. Ἡ προμήθεια τῶν τροφίμων ὑπῆρξε δυσχερεστάτη ἐν χώρᾳ ἐντελῶς κατεστραμμένη, ἥ δὲ πορεία κοπιωδεστάτη. Διέρχονται τὰ Φιλιατρά, τὸν Ἀλφειόν, τὸν Πύργον καὶ τὴν 26 ὀκτωβρίου προβάλλοντες ἐνὸς δάσους γιγαντιαίων δρυῶν βλέπουσι πρὸ αὐτῶν καταγάλανον τὸν πατρικὸν κόλπον καὶ τὸ ἀτίθασσον Ρίον εἰς τὴν ἄλλην αὐτοῦ ἄκραν μὲ τὰ ἐνετικά του ὀχυρώματα. Ὁ Μαιζὼν καταφθάσας τὴν 22 προέβη τὴν πρῶαν τῆς ἐπαύριον εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ἐχθρικῶν ἀμυντηρίων, ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τὰ ὑπὸ τοῦ Σνείδερ ἐκτελούμενα ἔργα, ἅπερ προήσπιζε μέγα πυροβολεῖον ἰδρυθὲν καὶ ὑπηρετούμενον ὑπὸ τῶν ναυτῶν τῶν δύο στόλων. Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι συνωστιζονται ὅπως ἐπευφημήσωσι τὸν ἀρχηγὸν ὃν τόσῃ περιλάμπει αἴγλη, καὶ πανταχοῦ διεγείρει τὸν ἐνθουσιασμὸν ὅπου πατήσῃ ὁ ἐνδοξος πολεμιστὴς τοῦ Ζεμὰπ καὶ τοῦ Ῥήνου, τοῦ Βύρτσπουργ καὶ τοῦ Ἀουσπερλιτς, τῆς Ἰένας καὶ τῆς Λυθέκης, τῆς Σπινόζας καὶ τῆς Ὁβογιαρτσόβας, τοῦ Ποτόλσκ καὶ τῆς Λειψίας, τοῦ Μπῶτσεν καὶ τοῦ Κουρτραϊ, διότι εἰς ὅλας αὐτάς τὰς γιγαντομαχίας παρέστη καὶ ἐδοξάσθη, εἶχε δὲ τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐπισφραγίσῃ νῦν τὸ ἐνδοξον αὐτοῦ στάδιον διὰ τῆς τιμιωτάτης τῶν στρατειῶν, ἐκείνης ἧτις καθιέρου τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος!

Τὸ Ρίον ἦτο ἰσχυρόν. Ἐμπρὸς ὑψοῦτο μέγας προμαχὼν, ἐνούμενος μετ' ἄλλων δύο δι' ἐπάλξεων, ἐνῶ τὸ ὅλον ἔργον περιεχλείετο δι' εὐρείας τάφρου. Ὑποβολία ἔργα συνεπλήρουν τὴν ἄμυναν αὐτοῦ. Τὴν 28 τεσσαράκοντα πυροβόλα ἀναμένουσι τὸ σύνθημα τῆς προσβολῆς· εἰκοσιδύο θέλουσιν ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ῥῆξιν τοῦ τείχους, δεκαοκτὼ δὲ εἰς καταστροφὴν τῆς ὀφρῦς τῶν ἀμυντικῶν ἔργων. Τὰ δύο πυροβολεῖα τοῦ ῥήγματος ἀπεκλήθησαν μὲ τὰ ὀνόματα τῶν δύο συμμάχων βασιλέων Καρόλου Ι' τῆς Γαλλίας καὶ Γεωργίου Δ' τῆς Ἀγγλίας. Τὰ ἄλλα τρία, τοῦ Δελφίνου, τοῦ Δουκὸς τοῦ Βορδῶ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ. Ἡ Ἀγγλικὴ ὀλμοφόρος Δ' ἔτυνα πλεύσασα ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς κατορθοῖ νὰ λάβῃ θέσιν μάχης εἰς ὀκτακόσια μέτρα ἀπὸ τοῦ φρουρίου. Ἀμα τῇ χαραυγῇ, δοθέντος τοῦ σημείου, ὁ βομβαρδισμὸς ἄρχεται διὰ μιᾶς πανταχόθεν. Εἰς τὰς 9 π. μ. τὰ ῥήγματα ἐθεωρήθησαν βατὰ καὶ αἱ φάλαγγες συγκεντροῦνται διὰ τὴν ἔφοδον· οἱ Τοῦρκοι ὁμῶς ἐν τῷ μεταξὺ ὑψοῦσι τὴν λευκὴν σημαίαν. Ὁ κῆρυξ προσελθὼν εἰς τὸν γάλλον ἀρχηγὸν ἤκουσε τρέμων ὅτι οὗτος δὲν ἐννέει νὰ συνομολογήσῃ συνθήκας μὲ ἀνθρώπους, οἵτινες ἤδη παρέβησαν μίαν τοιαυτήν, ἐπέτασσε δὲ εἰς αὐτοῦ νὰ παραδοθῶσι παρχρῆμα, ἄλλως ἤθελε διατάξῃ γενικὴν σφαγὴν ἐντὸς δύο ὥρων. Ὑπετάγησαν τότε καὶ ἄνευ χρονοτριβῆς ἤνοιξαν τὰς πύλας καὶ

ΣΜΟΛΕΝΣΚΗΣ
Ο ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ ΜΑΪΖΟΝ

προσῆλθον ἄσπλοι πρὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τέσσαρες λόχοι εἶχον καταλάβῃ τὰς πύλας καὶ πρὸ αὐτῶν οἱ Ὀθωμανοὶ θρηνοῦντες σχεδὸν κατέθετον τὰ ὄπλα τῶν, πολλὰ τῶν ὁποίων, πάλαι καὶ γιαταγάνια, ἦσαν θαυμάσια. Ὁ Μαιζὼν τοὺς ἐλυπήθη, ἐν τούτοις ἔμεινεν ἄκαμπτος θέλων νὰ τοὺς τιμωρήσῃ διὰ τὴν παράβασιν τῆς συνθήκης τῶν Πατρῶν. Τὰ λαμπρότατα τῶν ὅπλων διένειμεν εἰς τοὺς στρατηγούς καὶ ἀνωτέρους ἀξιωματικούς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ὡς καὶ εἰς τοὺς συμπαραστάντας ἄγγλους ἀξιωματικούς τοῦ ναυτικοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν ὁ Λουκράφτ διοικητὴς ἐνὸς τῶν πυροβολείων καὶ ὁ κυβερνήτης τῆς βομβάρδας Αἰτίνης, ὅστις εἰκοσιτρεῖς κατὰ συνέχειαν βόμβας ἔρριψε μετὰ θαυμαστῆς εὐστοχίας ἐντὸς τοῦ φρουρίου φεβραῖον ἐπεγκοῦσας καταστροφὴν.

Μετὰ τοῦ χαρμοσύνου ἀγγέλματος τῆς ἐντελοῦς ἀπαλλαγῆς τοῦ Μωρέως ἀπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Μαιζὼν ἀπέστειλεν εἰς Γαλλίαν καὶ τὰς σημαίας τῶν παραδοθέντων τουρκικῶν σωμάτων. μετὰ ἀρκετὸν δὲ καιρὸν ἐλάμβανεν ἐκ Γαλλίας τὴν ῥάβδον τοῦ Στρατάρχου καὶ τὰς διαφόρους ἀμοιβὰς καὶ παράσημα τῶν ὑπ' αὐτὸν διακριθέντων. Τῆς Ἑλλάδος ἀπῆλθε τὴν 22 Μαΐου 1829, ἀφοῦ ἐπεσκέυασε καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὴν λαμπρὰ τὰ καταληφθέντα φρούρια, τὰ ὁποῖα εἰς χεῖρας ἡμῶν κατήντησαν εἰς τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν, εἰς ἣν τὰ βλέπομεν τώρα.

Τὸ σῶμα τῆς ἐκστρατείας ἂν δὲν ὑπέστη σημαντικὰς ἀπωλείας ἐκ τοῦ πυρὸς τῶν πολεμίων, ἔπαθεν ὅμως σπουδαίως ἐκ τῶν πυρετῶν. «Μοῦ ἔθαψαν ἐξακοσίους στρατιώτας καὶ τριάντα ἀξιωματικούς» ἔγραφεν ὁ Μαιζὼν πρὸ τοῦ τέλους ἀκόμη τοῦ 28. Ἦλθε δὲ νὰ τὸ ἀπειλήσῃ, καὶ μετ' αὐτοῦ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ πανώλης, ὡς νὰ ἦτο τοῦτο τὸ πάροιον βέλος, τὸ ὁποῖον ἐξετόξευσαν ὀπισθέν των φεύγοντα τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα. Κρούσματα ὑποπτα ἠγγέλθησαν ἐν Καλαβρύτοις, ἀλλὰ τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἔλαβε ταχύτατα ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀπέκρουσαν ἐγκαίρως πάντα κίνδυνον. Ὁ Μαιζὼν συνέστησε πανταχοῦ τῆς δυτικῆς καὶ βορείου Πελοποννήσου ὑγειονομικὰς ἐπιτροπὰς, ἀπέστειλε δὲ καὶ τὸν Ἰγκονὲ μὲ ὀκτὼ λόχους γρεναδιέρων καὶ εὐζώνων ὅπως ἀποκλείσῃ τοὺς μολυνθέντας τόπους. Ἔστειλε πανταχοῦ ἱατροῦς, φάρμακα καὶ τρόφιμα διὰ τοὺς ἐνδεεῖς, καὶ διέταξε τὴν πυρπόλησιν τῶν μεμολυσμένων οἰκιῶν καὶ ἐνδυμάτων. Ἐκ τοῦ φόβου τῆς φυγῆς καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς διακοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν ἡ δυστυχία καὶ ἡ πείνα ἐκορυφώθη. Τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῶν γάλλων ἀξιωματικῶν ἐφάνησαν τότε ἐν ὅλῃ τῇ λαμπρότητί των. Οἱ μεταξὺ των συλληχθέντες ἔρανοι—δὲν

ἔδωκαν δὲ μόνον χρήματα ἀλλὰ καὶ μέρος τῶν ἀσπρορρούχων τῶν, — ἔσωσαν πλήθη πεινῶντων καὶ γυμνητευόντων. «Ὁ Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τὴν λύσσαν τῶν Τούρκων ἔγραφαν οἱ προεστοὶ τῶν Καλαβρύτων πρὸς τὸν στρατάρχην, μᾶς σώζει νῦν καὶ ἀπὸ τὴν πανώλην τὴν ὁποίαν μᾶς ἔφεραν οἱ βάρβαροι, μᾶς τρέφει ἀκόμη τοὺς ἀσθενεῖς μας καὶ ἐνδεεῖς οἵτινες ἐκινδύνευον ν' ἀποθάνωσι τῆς πείνης, διότι οὐδὲν εἶχομεν νὰ τοῖς δώσωμεν». Δὲν ἐστάθησαν ὅμως ἕως ἐδῶ αἱ εὐεργεσίαι τῶν Γάλλων. Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Μαιζὼν Σαὶν-Λεζέ-Μπενποστᾶ, ἀποσταλεὶς διαταγῇ τοῦ Βασιλέως εἰς Αἴγυπτον ἐξηγόρασεν ὅσους εὗρεν, καὶ ἡδυνήθη, ἐν τῇ δουλείᾳ στεναῤζοντας Ἕλληνας, καὶ ὀδηγήσας αὐτοὺς εἰς Αἴγιναν τοὺς παρέδωκεν εἰς τὸν Κυβερνήτην.

Τέλος ἦλθε καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως τῆς ἐλευθερωτρίας στρατιᾶς καὶ ἡ περὶ τούτου εἰδησις διέχυσε τὴν λύπην καὶ τὴν κατῆφειαν. Εἰς τὰς Πάτρας σύμπας ὁ πληθυσμὸς προέπεμψε μέχρι τῆς ἀποβάθρας ἀνευφημῶν τὸν στρατηγὸν Ἰγκονὲ δακρύοντα ἐκ συγκινήσεως. Πρῶτοι ἐπεβίβισθησαν οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἀπαλλαγέντες τῶν τάξεων, ἔπειτα δὲ κατὰ σειρὰν τὰ συντάγματα ἐκτὸς ἐκείνων, ἅτινα ὑπὸ τὸν Σνείδερ παρέμειναν ἀκόμη ἐν Πελοποννήσῳ μέχρι τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς εὗρομεν Βασιλέα.

Εἰς Πεταλίδι, ὅπου τὸ πρῶτον κατεσκήνωσεν ἀποβᾶσα ἡ σώτειρα στρατιὰ ἡ Ἑλληνικὴ εὐγνωμοσύνη θέλει ἐγείρει ἡμέραν τινὰ περιφανὲς μνημεῖον. Τοῦ χολοσσίου μαρμαρίνου βάρθρου θὰ ἐπιβαίνει ἔπιππος ὁ ὀρειχάλκινος ἀνδριάς τοῦ Στρατάρχου δεικνύοντος διὰ τῆς χρυσοστολιστοῦ ράβδου τοῦ τὴν δὶδὸν τῆς δοξῆς. ἐνῷ εἰς τὰς τέσσαρας αὐτῶν γωνίας θὰ ἴστανται στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς σπάθης τῶν ὑπερήφανοι οἱ στρατηγοὶ Δυρριέ, Σνείδερ, Ἰγκονὲ καὶ Σεβαστιάνι καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν ἀνάγλυφα θὰ παριστῶσι τὴν παράδοσιν τῶν Πελοποννησιακῶν φρουρίων.

Ἐν Ν. Φαλήρῳ, Αὐγούστου τοῦ 1895.

K. N. ΡΑΔΟΣ

ἜΣΤΑΜΑΤΙΑ

Dal colore non dipende
degli occhi la bellezza,
ma sol dalla dolcezza
che da lor piove e scende.

Σὰν εἶν' τὰ μάτια γαλανά,
σὰν εἶνε μαύρα τί με μέλλει,
νᾶχουν γλυκάδα μοναχά,
νὰ στάζουν ζάχαρι καὶ μέλι.